

Actieprogramma Klimaat 2020-2023

KLIMAAT

INHOUD

3 | Voorwoord

5 | 1 Inleiding

6 Het Actieprogramma in één beeld

6 Samenwerking

7 Leeswijzer

8 | 2 Energie-infrastructuur

9 Wat doen wij aan energie infrastructuur in Noord-Holland?

10 | 3 Thema's

10 3.1 Duurzame elektriciteitsopwekking

12 3.2 Gebouwde omgeving

14 3.3 Industrie

16 3.4 Landbouw en landgebruik

18 3.5 Mobiliteit

20 3.6 Verduurzaming eigen organisatie

21 | 4 Monitoring

21 4.1 Trendmonitoring

VOORWOORD

Voor u ligt het Actieprogramma Klimaat. In dit programma scherpen wij de klimaatmaatregelen aan die wij als provincie nemen. Deze moeten eraan bijdragen dat Noord-Holland in 2030 49 procent minder CO₂ uitstoot.

In ons coalitieakkoord Duurzaam doorpakken beloven wij ons sterk te maken voor een duurzame, bereikbare, leefbare en innovatieve provincie. Wij onderschrijven de doelstellingen van het Parijsakkoord (2015) en het Nederlandse Klimaatakkoord (2019). Tegelijkertijd houden we graag zelf de regie over de invulling hiervan in de provincie Noord-Holland. We verdelen de lusten en lasten eerlijk, gelet op het maatschappelijk draagvlak en de financiële consequenties. Met dit Actieprogramma Klimaat pakken we die regie. We sluiten daarbij aan op de vijf thema's uit het nationale Klimaatakkoord: duurzame elektriciteit, gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik en mobiliteit.

De energietransitie biedt kansen voor de Noord-Hollandse economie en de verduurzaming van onze samenleving. Tegelijkertijd stelt zij ons voor een flinke opgave met een hoge urgentie. We kiezen daarbij voor verschillende routes. Allereerst werken we hard aan een belangrijke randvoorwaarde voor het slagen van de energietransitie: een passende energie-infrastructuur. Daarnaast is de afgelopen twee jaar veel werk verzet bij het opstellen van een eerste concept voor de Regionale Energiestrategieën, een voor het noordelijke en een voor het zuidelijke deel van de provincie. Dat is een mooi voorbeeld van een samenwerkingsproces tussen talloze betrokken organisaties en inwoners, waarin we een kans zien om de energietransitie vorm te geven en te versnellen: het lokaal opwekken van duurzame elektriciteit wordt daarmee (in 2030) verdubbeld ten opzichte van nu. Ook zien wij kansen voor waterstof, waarmee met name de industrie een grote duurzaamheidsslag gaat maken. De havens in het Noordzeekanaalgebied en Den Helder kunnen hier een belangrijke rol in spelen.

Met alleen duurzame elektriciteit redden we het echter niet. Het verduurzamen van de bestaande gebouwde omgeving is een grote uitdaging binnen het Klimaatakkoord. De komende jaren dragen wij daar met ons Servicepunt Duurzame Energie actief aan bij. Gemeenten kunnen daar terecht voor expertise over duurzaam en circulair bouwen. Als woningen in 2030 van het gas af moeten, kunnen zij op verschillende manieren verwarmd worden. In een zogenaamd warmtedata-register brengen wij alle bronnen in beeld die daarvoor in aanmerking kunnen komen. En we investeren in onderzoek naar de haalbaarheid van het gebruik van aardwarmte in verschillende gebieden in Noord-Holland. Via de greenports verduurzamen wij de land- en tuinbouwsector door steeds meer gebruik te maken van warmtebronnen, ook daarvoor is geothermie een optie. Ook het hergebruik van grondstoffen kan indirect een grote bijdrage leveren aan de reductie van de uitstoot.

Het lokaal opwekken van warmte en elektriciteit, productie en transport van waterstof en het afvangen van CO₂, vragen allemaal om stevige aanpassingen van de energie-infrastructuur. Deze vraagstukken houden niet op bij gemeentegrenzen en vragen om een stevige regierol van de provincie. Samen met gemeenten, netbeheerders, havens en andere betrokkenen zoeken wij naar oplossingen.

Bodemdaling is een andere grote veroorzaker van de uitstoot van broeikasgassen. We zetten actief in op het tegengaan daarvan met een innovatieprogramma Veen. Daarnaast willen wij grondstoffen zoveel mogelijk hergebruiken en de voedselvoorziening verduurzamen. Op het gebied van mobiliteit werken wij aan het Regionaal Mobiliteitsplan, een plan waarin veel duurzaamheidsambities samenkomen, zoals het stimuleren van tankstations voor biobrandstoffen. We nemen ook onszelf de maat, als het gaat om de verduurzaming van de eigen organisatie. Een hoofdstuk over onze ambitie om uiterlijk in 2030 geheel klimaatneutraal te zijn, maakt dit actieprogramma compleet.

Uiteraard kunnen wij dit alles niet uitsluitend sturen vanuit het provinciehuis in Haarlem. We kunnen dit alleen samen doen, met onze partners en de inwoners van Noord-Holland. Als provincie staan we bekend om onze handelsgeest en onze bedrijvigheid. Wij dragen graag bij aan Noord-Hollandse innovaties en vernieuwingen op thema's rond energietransitie en klimaat. Tot slot bespreken Gedeputeerde Staten hoe we de middelen uit het Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds, waartoe Provinciale Staten in haar Motie 42/18-5-2020 opriep, kunnen aanwenden voor maatregelen die passen binnen dit Actieprogramma Klimaat. De opgave is groot, dit actieprogramma laat zien hoe we onze doelen willen halen.

Edward Stigter
Gedeputeerde Klimaat en Energie

INLEIDING

Op 18 november 2019 stemde Noord-Holland in met het Klimaatakkoord. Daarmee hebben wij uitgesproken dat we onze bijdrage leveren aan de nationale klimaatdoelstellingen. De verandering van het klimaat is een groot, urgent vraagstuk dat iedereen raakt. De urgentie om klimaatverandering tegen te gaan wordt steeds breder gevoeld. Dat biedt ons de kans om, binnen onze bevoegdheden, met steeds meer partijen binnen en buiten de provincie te werken aan concrete acties die bijdragen aan wat we nationaal en in Europees verband hebben afgesproken. De samenhang van alle acties die hieraan bijdragen, presenteren wij in dit Noord-Hollands Actieprogramma Klimaat.

In dit actieprogramma staan de acties die we uitvoeren of nog inzetten tijdens deze collegeperiode, met een doorkijk naar 2030. Dat is het peiljaar waarin de CO₂-uitstoot landelijk met 49 procent gereduceerd moet zijn. We benoemen onze acties op de vijf thema's uit het Klimaatakkoord, te weten duurzame elektriciteitsopwekking, gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik, en mobiliteit. Ook lichten wij toe hoe we omgaan met de verdere verduurzaming van onze eigen organisatie. Dit actieprogramma is daarmee de routekaart die in het coalitieakkoord werd aangekondigd, op weg naar een klimaatneutraal Noord-Holland. Daarnaast is een hoofdstuk opgenomen over het belang van de vernieuwing van de energie-infrastructuur. Een cruciale voorwaarde voor het welslagen van de energietransitie. Uiteraard monitoren wij de resultaten van deze acties en onze inzet.

Het doel van onze bijdrage aan het Klimaatakkoord is de reductie van de uitstoot van een aantal schadelijke stoffen, waarbij de focus in dit actieplan ligt op de reductie van CO₂-uitstoot. We willen dat doen op de manier die de grootste impact heeft en ook kansen biedt. Hierbij houden wij oog voor de effectiviteit van ons pakket aan maatregelen. Tegelijkertijd stimuleren we zo innovatie in het mkb en de bedrijvigheid in de provincie Noord-Holland.

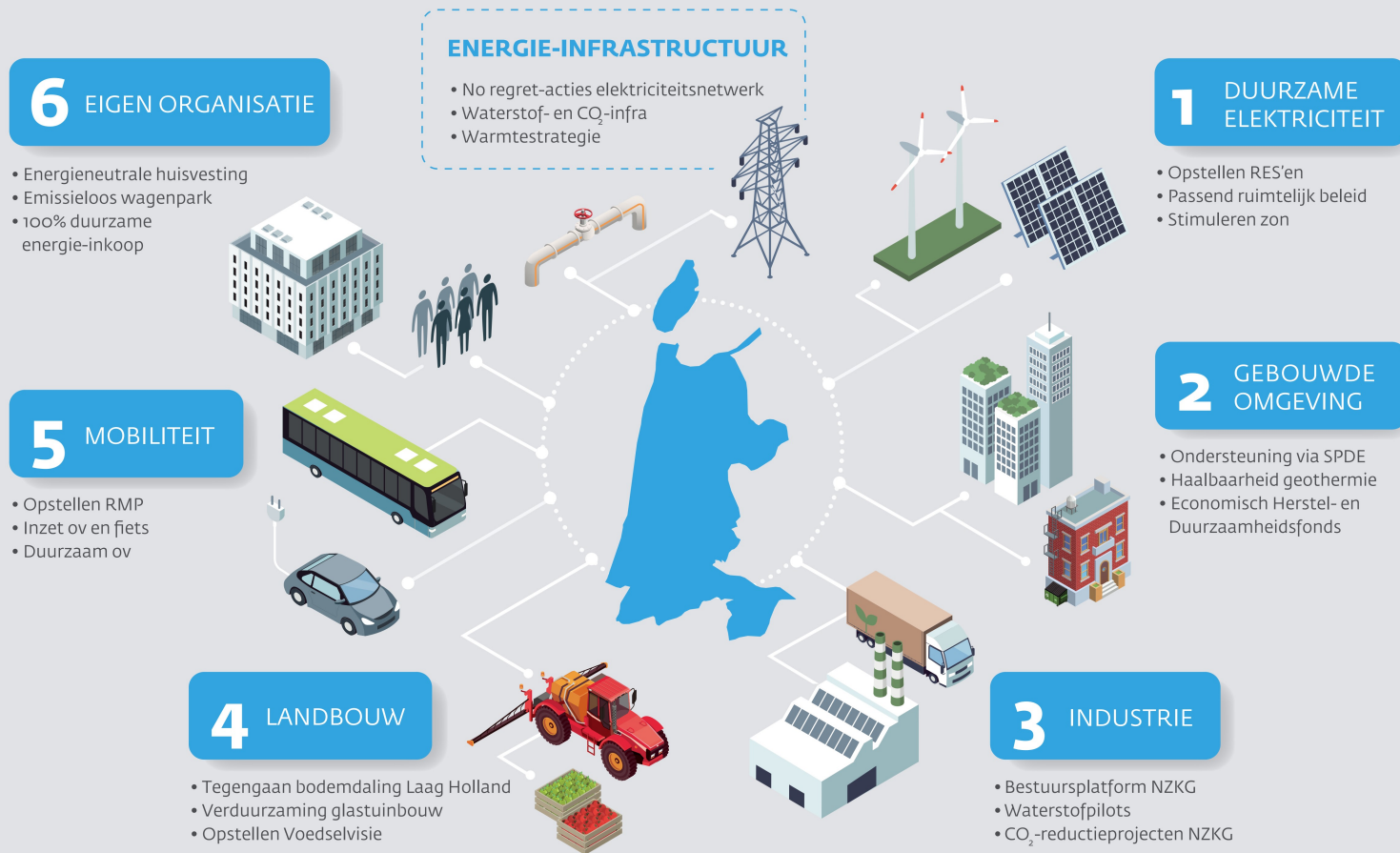
Voor het stimuleren van innovaties hebben wij programma's en regelingen opgezet. Deze raken vaak aan meerdere thema's van het Klimaatakkoord. Goede voorbeelden hiervan zijn het Programma Investeringsgereed Innovatief MKB (PIM), het versnellingsprogramma GO!-NH en MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT). PIM helpt ondernemers uit onder andere de sectoren energietransitie en landbouw met financieringsvragen. GO!-NH richt zich op innovaties op het gebied van energietransitie, circulaire economie en duurzame mobiliteit. Daarnaast helpt deze regeling mkb-bedrijven en startups om van innovatieve oplossingen marktrijpe producten en diensten te maken. En MIT richt zich specifiek op het bevorderen van duurzame innovaties door subsidie te verstrekken voor haalbaarheidsprojecten en R&D-samenwerkingsprojecten. Naast deze drie programma's is er geld beschikbaar via het Innovatiefonds Noord-Holland en het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland (PDENH). Dit fonds richt zich op investeringen in duurzame en innovatieve bedrijven, met als focus de energietransitie, circulaire economie en duurzame mobiliteit.

Het Klimaatakkoord focust op de reductie van onze CO₂-uitstoot. Uiteraard hebben wij ook aandacht voor belangrijke thema's die hieraan indirect een grote bijdrage kunnen leveren, bijvoorbeeld door hergebruik van grondstoffen. Hiervoor ontwikkelen we een nieuwe actieagenda circulaire economie voor de jaren 2021-2025. Met onze acties erkennen we dat er nog veel te doen is én laten we zien dat we al hard aan de slag zijn.

De provincie, gemeenten en veel partners zijn al twee jaar druk met het proces om te komen tot een gezamenlijke RES. Daarnaast zijn we met het Rijk en met partners voortdurend in overleg over belangrijke transitithema's als de energie-infrastructuur, de kansen voor waterstof en de

warmtevoorziening. We zijn in het kader van de RES al een hele periode in goed gesprek met onze partners, die allen ook het Klimaatakkoord ondertekenden. Om in aanvulling op de RES nog een energieakkoord af te sluiten, vinden we niet opportuun. Met dit Actieprogramma gaan we meteen over tot uitvoering. In het laatste collegejaar besluiten we of alle acties op de korte termijn voldoende vertrouwen bieden en voldoende snelheid gecreëerd hebben om met vertrouwen door te kijken naar 2030 en 2040.

HET ACTIEPROGRAMMA IN ÉÉN BEELD

Samenwerking

Voor alle thema's in dit actieprogramma geldt dat de opgaven (vaak) verder reiken dan onze eigen bevoegdheden. Daarom werken we intensief samen met partijen in de diverse sectoren. Bijvoorbeeld met gemeenten en netbeheerders als we werken aan de RES'en of het verduurzamen van de gebouwde omgeving. Met bedrijven en havens als het gaat om de energie-infrastructuur, met landbouw- en natuurorganisaties op het thema landbouw en landgebruik, en onder meer met de provincie Flevoland voor ons mobiliteitsbeleid. Dit is slechts een greep uit het brede scala aan partners die wij hebben en waarmee we samen optrekken. In de samenwerking nemen wij vaak de rol van schakel tussen Rijk, regio en gemeenten, en als verbinder van partijen en partners om een integrale belangenafweging te borgen. Met dit actieprogramma nodigen wij onze partners uit om samen met ons verder vorm te geven aan deze opgave.

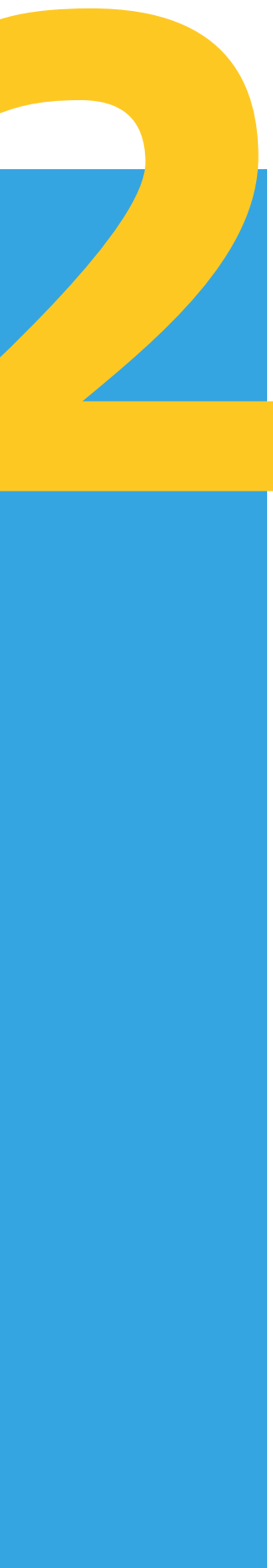
We proberen kansen te benutten die zich bij veranderingen voordoen. Door onze positie langs de kust is Noord-Holland een belangrijk aanlandpunt voor elektriciteit van windparken op zee. Daarnaast bieden de havens van Amsterdam, Den Helder en IJmuiden logistieke en werkgelegenheidskansen, onder andere voor het onderhoud van deze windparken. Het Industriecluster NZKG (Noordzeekanaalgebied) en de havens in het NZKG worden gezien als belangrijke draaischijf in het toekomstige energiesysteem. Dit komt door de combinatie van een grote vraag naar energie, de aanwezige bedrijven, de geografische ligging, in combinatie met een goede bereikbaarheid en de reeds aanwezige energie-infrastructuur. De bedrijven in Noord-Holland bieden werkgelegenheid, wat ook zorgt voor vraag naar woningen. Dit alles legt druk op onze openbare ruimte waar verschillende functies strijden om voorrang. Maar biedt ook kansen voor samenwerking, gebruik van restwarmte voor de gebouwde omgeving (datacentra en Tata Steel) en een goede economische uitgangspositie. Het vraagt van ons bovendien om coördinatie en een voortdurende integrale benadering en afweging van belangen.

Dat geldt ook voor de land- en tuinbouw, die belangrijk is voor de Noord-Hollandse economie en de helft bestrijkt van het provinciale grondoppervlak. In de provincie zijn bedrijven gevestigd uit alle agrarische sectoren, zoals glastuinbouw, akkerbouw en de veehouderij. De provincie ondersteunt en stimuleert alle sectoren om de gestelde doelen in het Klimaatakkoord te bereiken. Dat doen wij door te investeren in innovatie, kennis te delen en partijen te verbinden.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk gaan we eerst in op onze inzet om een goede energie-infrastructuur te realiseren. Daarna volgt in hoofdstuk 3 per thema van het Klimaatakkoord een korte introductie, met aansluitend een overzicht van de acties die de provincie hierop onderneemt. Deze acties komen voort uit de relevante beleidsagenda's voor de respectievelijke thema's. In het laatste hoofdstuk gaan we in op de CO₂-monitoringacties die nu al lopen.

ENERGIE-INFRASTRUCTUUR

Op tijd kunnen beschikken over de juiste energie-infrastructuur van voldoende capaciteit is cruciaal voor het slagen van de energietransitie. Dat geldt voor de industrie, de gebouwde omgeving, de mobiliteit en de landbouw, kortom voor alle sectoren. Wij zijn ons hiervan sterk bewust. De provincie heeft om die reden in de eerste helft van 2019 een systeemstudie laten uitvoeren waarin de belangrijkste knelpunten en oplossingsrichtingen in kaart zijn gebracht. Een belangrijke uitkomst: verzwaring van het elektriciteitsnet alleen is niet voldoende. We moeten ook investeren in waterstof- en warmtenetten, zodat die infrastructuren een substantieel deel van de energievraag kunnen opvangen.

De opgave is duidelijk: een geïntegreerd, hybride energiesysteem waarin elektriciteit, waterstof, warmte en CO₂ elkaar aanvullen en deels kunnen vervangen. Het spreekt voor zich dat het werk hieraan begint met een ruimtelijk-economische visie. De Omgevingsvisie NH2050 noemt het Noordzeekanaalgebied (NZKG) en de haven van Den Helder als nationale en deels zelfs internationale draaischijven voor duurzame energie. Dit heeft uiteraard grote gevolgen voor de behoefte aan infrastructuur in deze regio's. Ook de Regionale Energie Strategieën (RES'en), het Regionaal Mobiliteitsplan en de Transitievisies Warmte van de gemeenten zijn straks medebepalend voor de behoefte aan energie-infrastructuur. Daaruit blijkt immers waar welke hoeveelheden duurzame energie kunnen worden opgewekt en nodig zijn.

We geven sturing aan de ontwikkeling van het energiesysteem dat in de nabije toekomst nodig is voor de distributie van duurzame energie. Door samenwerking met onder andere provinciale en landelijke netbeheerders zorgen we dat Noord-Holland straks een duurzame, betrouwbare en veelzijdige energie-infrastructuur heeft.

Vanwege de gewenste samenhang tussen de verschillende infrastructuren, de verschillende schaalniveaus en de korte en de lange termijn, is het erg belangrijk dat er één partij is die het overzicht behoudt. Dat is bij uitstek de provincie. Wij kunnen bij deze ingewikkelde vraagstukken over gemeentegrenzen heen kijken, vergunningsprocessen vroegtijdig afstemmen – en daarmee versnellen – en hiervoor ook ruimtelijke instrumenten inzetten.

We staan nu voor de taak om keuzes te maken voor een nieuwe energie-infrastructuur die tenminste 40 tot 60 jaar meegaat. Daarom investeren wij in een energie-infrastructuur voor al deze verschillende energiedragers. En om dezelfde reden is in aanvulling op de eerder genoemde systeemstudie een verdiepend onderzoek nodig. We hebben TNO gevraagd een tool te ontwikkelen waarmee we een beter inzicht krijgen in (ruimtelijke) keuzes die we straks moeten maken. De TNO-tool maakt de keuzes visueel inzichtelijk door de benodigde fysieke ruimte, milieuruimte en de benodigde infrastructuur door te rekenen en op één kaart te projecteren. De TNO-tool gebruiken we voor heel Noord-Holland, waarbij we beginnen in het NZKG.

Wat doen wij aan energie infrastructuur in Noord-Holland?

1 Elektriciteitsnetwerk

Voor de hele provincie maken we een aanpak om de belangrijkste knelpunten in het elektriciteitsnetwerk op te lossen. Over de verzwaring en uitbreiding hiervan besluiten uiteindelijk de netbeheerders en het Rijk. Samen met de netbeheerders en andere betrokken organisaties en overheden voorkomen we op die manier zoveel mogelijk nieuwe knelpunten. We bepalen de no regret-acties (acties die we sowieso moeten uitvoeren) voor het onderliggende elektriciteitsnet op basis van de knelpunten die nu bekend zijn (zoals de inventarisatie die de netbeheerders voor de concept-RES'en hebben gemaakt). Het gaat hierbij om meer dan het snel oplossen van knelpunten in het bestaande systeem: we werken aan een robuust en adaptief nieuw systeem.

2 Waterstof en CO₂

Waterstof wordt – met name na 2030 – een belangrijke energiedrager: het is een opslagmedium voor overtollige groene elektriciteit en er zijn veel toepassingen voor (onder andere in de mobiliteit en de industrie). De beoogde landelijke waterstofbackbone van de Gasunie wordt fasegewijs gerealiseerd vanaf 2025 (dit is project HyWay 27 van Gasunie, TenneT en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat). Zowel in het NZKG als in Den Helder komen waterstofpilots om het elektriciteitsnet te ontlasten. Voor Den Helder is een waterstofbackbone wenselijk die Den Helder met het NZKG/IJmuiden en de overige industrieclusters verbindt. We zetten ons ervoor in om het tracé van de beoogde backbone zowel tot aan IJmuiden als tot aan Den Helder te laten lopen. In het NZKG worden verschillende projecten ontwikkeld om de CO₂-uitstoot van de industrie te verminderen. Deze zijn afhankelijk van CO₂-infrastructuur. Voorbeelden hiervan noemen we in hoofdstuk 3 onder industrie.

3 Warmtenetten

Volgens de concept-Warmtewet 2.0 krijgt de provincie de bevoegdheid om de 'warmtekavels' te toetsen. Dat zijn gebieden die door één bedrijf van warmte worden voorzien. De begrenzing ervan is een taak van de gemeente. Gemeenten moeten eind 2021 hun Transitievisies Warmte klaar hebben. Hierin geven zij aan hoe de warmtetransitie in hun gemeente er de komende jaren uitziet en wat het alternatief voor aardgas is voor die wijken die al vóór 2030 van het aardgas gaan. Gemeenten actualiseren hun transitievisie minimaal elke vijf jaar.

De provincie maakt een warmtestrategie. Deze laat zien welke regio's in onze provincie via grotere gemeentegrens-overschrijdende warmtenetten van warmte worden voorzien en met welke warmtebronnen dit gebeurt (geothermie, hoge- en lage-temperatuurrestwarmte en aquathermie). Belangrijke bouwstenen hiervoor zijn: de Regionale Structuur Warmte die in het kader van de RES'en wordt opgesteld, de Transitievisies Warmte die de gemeenten maken en de uitkomsten van het onderzoek in de Metropoolregio Amsterdam naar de mogelijkheid om van geothermie gebruik te maken.

THEMA'S

3.1 DUURZAME ELEKTRICITEITSOPWEKKING

In 2030 moeten de emissies van de elektriciteitssector met ten minste 20,2 Megaton zijn teruggedrongen. Dat vraagt om een forse groei van het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen en raakt hiermee dus aan de opgave van de energie-infrastructuur in het vorige hoofdstuk.

Duurzame energie wordt opgewekt met wind op zee (een taak van het Rijk), wind op land en een mix van duurzame en ook innovatieve technieken. Daarnaast kiezen we voor zon op het dak, land en water. Het opwekken van elektriciteit vraagt ruimte. En omdat ruimte in Noord-Holland schaars is, willen we functies zorgvuldig wegen en op elkaar afstemmen. Dat doen we onder andere in de Regionale Energie-strategieën (RES'en). In de RES'en gaat het om de grootschalige opwekking op land van duurzame elektriciteit met bestaande technieken: zonne- en windenergie.

In Noord-Holland stellen we twee RES'en op: een in de regio Noord en een in de regio Zuid. In deze regio's werken decentrale overheden samen met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en inwoners om voor zoveel mogelijk draagvlak te zorgen. In overleg bepalen we de zoekgebieden en projectlocaties voor zon en wind. De gezamenlijke overheden zijn verantwoordelijk voor het nemen van besluiten en het verankeren van de afspraken in hun beleid. We vinden het belangrijk dat bewoners en bedrijven achter de energietransitie staan en betrokken zijn bij de keuzes die daarbij horen. Daarom ondersteunen wij de ambitie van het Rijk dat 50 procent van het eigen vermogen van de zon- en windparken op land in eigendom van de lokale gemeenschap komt.

Wat doen wij om opwekking van duurzame elektriciteit mogelijk te maken?

- 1 We zijn nauw betrokken bij het opstellen van de RES'en en de participatie in het proces. Uniek in deze aanpak is het grote aantal bijeenkomsten in beide regio's, zodat alle belanghebbenden en bewoners de kans hebben om mee te denken. In dit proces formuleren de provincie, gemeenten en waterschappen samen met andere betrokkenen nieuwe doelen voor het opwekken van duurzame elektriciteit. In het voorjaar van 2020 zijn de concept-RES'en afgerond. Deze gaan uit van nagenoeg een verdubbeling van de opwekking van duurzame elektriciteit in de regio Noord en een verviervoudiging voor de regio Zuid. De gebieden die geschikt zijn om duurzame energie op te wekken (zoekgebieden) zijn opgenomen in de concept-RES'en. De verdere uitwerking ervan vindt plaats in het najaar van 2020. In 2021 worden de definitieve RES'en vastgesteld. Daarna volgt de verankering van de uitkomsten in het ruimtelijk beleid en begint de uitvoering. Ook hierbij hebben alle partijen elkaar hard nodig. De RES wordt elke twee jaar geupdated.
- 2 Als het gaat om windenergie hebben windmolens op zee onze voorkeur. Voor wind op land zijn we bezig om ons beleid aan te passen. Draagvlak hiervoor is essentieel. Voor het plaatsen van windmolens in de Metropoolregio Amsterdam, waar het coalitieakkoord naar verwijst, geldt het principe 'ja, mits'. De regels worden vastgelegd in de Omgevingsverordening in 2020. Als de RES 1.0 in 2021 definitief is vastgesteld, volgt een herziening. De Omgevingsverordening bepaalt de provinciale regels op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid, economie, natuur, erfgoed en landbouw.
- 3 We kennen als provincie een 'aanjager grootschalig zon op daken' die bedrijven en agrarische ondernemingen stimuleert en helpt om meer zonne-energie op te wekken. Dit gebeurt in samenwerking met LTO, Liander, Rabobank en gemeenten. Het huidige traject loopt door tot en met 2021. Gedurende het laatste projectjaar evalueren we met partners de resultaten en werken we uit of en op welke manier we dit proces vervolgen.
- 4 Wij juichen meervoudig gebruik van ruimte toe. Denk bijvoorbeeld aan zonnepanelen op parkeerterreinen. Om deze ontwikkeling te stimuleren, ontwikkelen we een tool die de kansen van 'zon-parkeren' in Noord-Holland laat zien. Meervoudig ruimtegebruik met zonne-energie is ook een uitgangspunt in de RES'en. Zo ziet de IJsselmeerregio kansen om zonne-energie op het IJsselmeer op te wekken. In de RES'en zijn ook mogelijkheden opgenomen om zonne- en windenergie te combineren met het verbeteren van de biodiversiteit.
- 5 We bieden ook ruimte aan het opwekken van duurzame elektriciteit op eigen grond van de provincie. Langs de Jaagweg in Koggenland willen we bijvoorbeeld een zonneweide realiseren. Goede inpassing in het landschap staat daarbij voorop, net als het vergroten van de biodiversiteit en participatie van inwoners. In de eerste helft van 2021 vindt de gunning aan een marktpartij plaats.
- 6 Op daken van scholen is nog veel ruimte voor zonnepanelen. Om die potentie in Noord-Holland te benutten, financieren we de stichting Schooldakrevolutie. Deze stichting maakt inzichtelijk op welke schooldaken zonnepanelen kunnen komen en begeleidt schoolbesturen bij het realiseren van zonnedaken. Mede op basis van de resultaten bekijken we of we de samenwerking met de stichting Schooldakrevolutie voortzetten.
- 7 Wij testen de mogelijkheden om zonne-energie op te wekken langs provinciale wegen (zon-geluidsschermen) en op overhoeken, berm en taluds. In de loop van 2020 bepalen we aan de hand van de uitkomsten of en hoe we hiermee verder gaan.
- 8 Bij grootschalige windparken op land en of zonneparken eisen wij dat de initiatiefnemers een Omgevingsfonds instellen. Zo'n fonds kan lokale opgaven op het gebied van bijvoorbeeld leefbaarheid en landschap financieren. Denk aan de plaatsing van zonnepanelen bij omliggende sportverenigingen of scholen, de aanleg van een glasvezelnetwerk of aan financiële participatie van omwonenden. Op die manier dragen de fondsen bij aan een meer evenwichtige verdeling van lusten en lasten in de omgeving van deze ontwikkelingen.

3.2 GEBOUWDE OMGEVING

In 2030 is de CO₂-uitstoot van de gebouwde omgeving met 3,4 Megaton teruggebracht: dat is het doel in het Klimaatakkoord. Om dit te bereiken is een grote isolatieslag nodig, zodat het energieverbruik in gebouwen fors daalt. De energie die dan nog wel nodig is, wekken we duurzaam op.

De gebouwde omgeving bestaat in onze provincie uit ruim 1,3 miljoen woningen en 200.000 utiliteitsgebouwen: bedrijfspanden, scholen en kantoren. De woningen kunnen we onderverdelen in sociale huurwoningen en particuliere woningen. De verduurzaming van de sociale huurwoningen is de verantwoordelijkheid van de corporaties. Zij krijgen daarbij steun van het Rijk en van hun brancheorganisatie Aedes. Uiterlijk in 2021 verduurzamen de corporaties landelijk 100.000 sociale huurwoningen: deze woningen gaan van het aardgas af, worden goed geïsoleerd en krijgen bijvoorbeeld een aansluiting op een warmtenet. Vanaf 2021 verduurzamen corporaties jaarlijks 50.000 woningen. Als het goed is stijgt dat aantal naar 200.000 woningen per jaar.

Als provincie richten we onze blik op de gehele gebouwde omgeving. Zo zijn we volop aan de slag om verstandige oplossingen te bedenken voor alternatieve, aardgasvrije verwarming – en waar nodig koeling. Een enorme opgave, waarbij we er rekening mee houden dat eigenaren van woningen en andere gebouwen graag toekomstbestendige keuzes maken. Dat betekent dat de een nu alleen isoleert en zijn woning gereedmaakt voor een aardgasvrije oplossing, terwijl de ander zijn woning meteen aardgasvrij maakt. Bij die keuze spelen gemeenten een belangrijke rol: zij maken de plannen om wijk voor wijk van het aardgas af te gaan. Gemeenten zijn dus een belangrijke partner van de provincie, evenals woningcorporaties. Ook in Noord-Holland zijn de meeste al enige tijd uit de startblokken. Met onze eigen kantoren, steunpunten en ander vastgoed vervullen we in dit speelveld de rol van aanjager. Daarover gaat paragraaf 3.6.

Net als andere provincies, werd ook onze provincie hard geraakt door het coronavirus. Binnen onze mogelijkheden doen we er alles aan om de economische en maatschappelijke schade te beperken. Daarbij houden we oog voor de grote uitdagingen waar wij voor staan, zoals de energietransitie. Om die reden komt er een Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds. Hieruit vloeien acties voort die betrekking hebben op dit thema, de gebouwde omgeving. Deze staan echter nog niet in dit actieprogramma.

Wat doen we in de gebouwde omgeving?

- 1 Gemeenten zijn de lokale regisseurs van de warmtetransitie. Wij blijven hen de komende vier jaar in die rol ondersteunen met het Servicepunt Duurzame Energie (SPDE). Het SPDE biedt gemeenten concrete kennis en toegankelijke expertise die direct inzetbaar is bij het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Het SPDE gaat zich waarschijnlijk ook richten op circulair bouwen.

- 2 Met gemeenten en marktpartijen stellen we geld en capaciteit beschikbaar om de toepassing van geothermie (duurzame warmte) in onze provincie te vergroten. Samen met de provincie Flevoland voeren we een onderzoek uit naar de mogelijkheden van aardwarmte in de MRA, aanvullend op het landelijke SCAN-onderzoek (Seismische Campagne Aardwarmte Nederland). Onze projectleider Versnelling Aardwarmte begeleidt dit aanvullend seismisch exploratieonderzoek. Hiermee krijgen wij veel meer inzicht in de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van geothermie en kunnen we de toepassing ervan flink versnellen. Verder gaan we vanaf 2020 veel meer doen aan communicatie gericht op gemeenten, met als doel de kennis op het gebied van geothermie vergroten. Ook bieden we gemeenten ondersteuning bij het ontwikkelen van beleid ten aanzien van aardwarmte. Door samenwerking met gemeenten en marktpartijen willen we afspraken maken over onder andere kennisdeling, omgang met de omgeving (denk aan bewoners en bedrijven), ondergrondse RO en het voorkomen van monopolieposities van grote warmte-exploitanten. Deze afspraken leggen wij vast in een convenant met uitgangspunten voor warmteprojecten. Tot slot reserveren wij geld voor het opzetten van een garantiefonds, zodat we meteen verder kunnen met pilotboringen als de resultaten van het SCAN-onderzoek positief zijn.
- 3 Onze Woonagenda bevat een actieagenda die loopt van 2020 tot 2025. Daarin staat dat we in 2020 afspraken maken met regio's en gemeenten over woningbouwplannen: welke typen woningen worden ontwikkeld? Wanneer worden deze woningen gerealiseerd? Deze woonakkoorden gaan uit van de klimaatdoelstellingen. Er staan afspraken in om nieuwe woningen zoveel mogelijk klimaatneutraal, klimaatadaptief, natuur- en landschapsinclusief en circulair te realiseren. Het SPDE biedt hierbij advies.
- 4 Het huidige Programma Verduurzaming Bestaande Woningvoorraad loopt door tot en met 2021. Hiermee stimuleren en versnellen we de verduurzaming van bestaande woningen. Dat doen we op verschillende manieren. We stellen geld beschikbaar waarmee onder andere woningcorporaties hun woningen sneller kunnen renoveren. Samen met TNO werken we aan accurate software om de mogelijkheden voor verduurzaming van bestaande woningen in Noord-Holland beter inzichtelijk te maken. En we helpen burgercollectieven in Noord-Holland om hun duurzaamheidsinitiatieven te financieren. In 2021 evalueren we dit programma en onderzoeken we samen met onze partners hoe een vervolg eruit zou kunnen zien.
- 5 We vervullen een regierol op het gebied van duurzame warmte, wat onder andere blijkt uit ons warmtedata-register (voorheen warmtebronnenregister). Met dit register overzien we het hele grondgebied van Noord-Holland en bieden we inzicht in de kansen voor het benutten van (rest)warmtebronnen. Onlangs hebben wij alle openbare data die wij beheren geactualiseerd. Deze data zijn voor iedereen zichtbaar via een interactieve kaart op de website van de provincie: het warmtedata-register. Dit register faciliteert het opstellen van de Regionale Structuur Warmte (onderdeel van de Regionale Energiestrategie) en de Transitievisies Warmte die alle gemeenten eind 2021 gereed moeten hebben. Uiteraard houden wij de data over warmtebronnen up-to-date, zodat gemeenten en ondernemingen ook de komende jaren kunnen putten uit een actuele database om hun ambities te realiseren.
- 6 We doen nieuwe kennis op in twee landelijke programma's gericht op warmte: WINDOW en WarmingUp. Hiervoor stellen we capaciteit beschikbaar. Het programma WINDOW doet onderzoek naar de opslag van hoge-temperatuurwarmte (HTO) in de bodem. Het programma levert informatie op over kansen en risico's van HTO. Deze informatie gebruiken wij bij het bepalen van de vergunningsvoorwaarden voor HTO. Binnen WarmingUp vindt onderzoek plaats naar innovaties die leiden tot kostenverlaging van aanleg, onderhoud en exploitatie van warmtenetten. WarmingUp biedt de mogelijkheid om deel te nemen aan pilots. Een zo'n pilot komt waarschijnlijk in Heerhugowaard, een initiatief van de Afvalverwerkingscentrale Alkmaar (HVC). Deze pilot richt zich op HTO. De twee programma's versterken elkaar. Wij verwachten dat HTO een waardevolle bijdrage aan de energietransitie van de gebouwde omgeving gaat leveren. Door aan WINDOW en WarmingUp mee te doen, nemen we deel aan kennisontwikkeling en blijven we op de hoogte van de nieuwste (technische) ontwikkelingen.
- 7 Ons monumentaal erfgoed is waardevol, maar vaak niet eenvoudig te verduurzamen. Daarom hebben we hiervoor een regeling: Herbestemming, restauratie en verduurzaming monumenten. Eigenaren van monumenten gebruiken de regeling voor kennis en financiering. Hiervoor is een wegwijzer voor monumenten met informatie over subsidies voor onderhoud, restauratie en verduurzaming.
- 8 Wij betrekken jongeren en scholen graag bij onze doelstellingen en stimuleren hen na te denken over energiebesparing. Daarom hebben we de organisatie Energy Challenges een eenmalige financiële bijdrage van € 25.000,- toegezegd. De Energy Challenges is een project voor jongeren op basis- en middelbare scholen. Zij worden uitgedaagd om campagne te voeren voor energiebesparing en duurzaamheid op hun school. Naast financiële steun, zijn we als provincie ook betrokken bij een aantal bijeenkomsten van Energy Challenges.

3.3 INDUSTRIE

De industrie staat voor de taak de CO₂-uitstoot in 2030 met 14,3 Megaton te hebben teruggebracht. Een generieke, landelijke CO₂-heffing moet dit doel voor 80 procent bereiken. Daarnaast bestaat er een Europese CO₂-heffing van het Emissions Trading System (ETS) voor bedrijven en afvalverbrandingsinstallaties met een hoge CO₂-uitstoot. Voor de overige bedrijven komt er een energiebesparingsverplichting die via de Omgevingswet zijn beslag krijgt.

Het Noordzeekanaalgebied (NZKG) geldt voor het Rijk als een van de zes Nederlandse industrieclusters die een belangrijke rol spelen in de (inter)nationale energietransitie. Via het Bestuursplatform Energietransitie NZKG is het NZKG vertegenwoordigd in het landelijke Koplopersoverleg Industrie en het Uitvoeringsoverleg Industrie. Deze overlegpartijen ontwikkelen de landelijke plannen voor de energie-intensieve industrie. Zo komt er voor elk industriecluster een regioplan en een monitoringsprogramma.

De transitie in de industrie kan alleen slagen als de bedrijven op tijd beschikken over de juiste infrastructuur voor elektriciteit, waterstof, biobrandstoffen, CO₂ en warmte. De landelijke Taskforce Infrastructuur Industrie heeft de zes industrieclusters geadviseerd over de wijze waarop ze het beste tot versnelling kunnen komen. Dit advies wordt verder uitgewerkt. Voor de provincie is energie-infrastructuur een kerntaak vanwege het belang voor de energietransitie en vanwege de economische en ruimtelijke belangen die ermee gemoeid zijn.

De regio Den Helder heeft geen energie-intensieve industrie, maar kan een belangrijke rol spelen in de aanlanding van de elektriciteit van de windparken op zee. Dit vanwege de strategische ligging en de zeer goede gasinfrastructuur, zowel op land als in zee. Deze infrastructuur kan (deels) ook voor waterstof worden gebruikt.

De provincie richt zich primair op het benutten van de economische kansen van de aanlanding van wind op zee in het NZKG en de regio Den Helder en het benutten van de gunstige ligging en de gasinfrastructuur die al in de regio Den Helder is.

Wat doen we in de industrie?

- 1 Als voorzitter van het Bestuursplatform Energietransitie NZKG en trekker van het thema Elektriciteit zetten wij ons in voor de ontwikkeling van het NZKG. Via het Bestuursplatform maken wij het mogelijk dat overheden, bedrijven en netbeheerders hun krachten bundelen om de benodigde energie-modaliteiten (elektriciteit, warmte, waterstof, biobrandstoffen en CO₂) tot ontwikkeling te brengen. Zie hiervoor ook hoofdstuk 2. Wij investeren in het Bestuursplatform met geld voor onderzoek en met onze kennis en capaciteit. Wij vertegenwoordigen het Bestuursplatform in landelijke organisaties en lobbyen op Europees niveau, ook voor de regio Den Helder.
- 2 Met onze partners in het NZKG en de regio Den Helder verkennen wij wat er nodig is voor het benutten van waterstof als energiedrager. Beide gebieden hebben grote ambities. De focuspunten tot 2030 zijn: het realiseren en opschalen van productiefaciliteiten, het vinden van lokale afzetmogelijkheden (onder andere in de sector mobiliteit), zorgen voor de benodigde infrastructuur, inclusief aansluiting op een landelijke backbone, innovatie en versterking van de kennisindustrie. Samen met onze partners formuleren wij een strategie en een gezamenlijke aanpak, gericht op het NZKG en de regio Den Helder, als toekomstige verdeelcentra van nieuwe, duurzame energie (waterstof).
- 3 In het NZKG komen verschillende projecten tot stand om de CO₂-uitstoot van de industrie te verminderen. De belangrijkste zijn: Athos (Gasunie, EBN, Port of Amsterdam en Tata Steel hebben een haalbaarheidsstudie laten doen naar afvang, transport, opslag en hergebruik van CO₂ in het NZKG); Hlsarna (een nieuw procedé voor het maken van staal waarbij de CO₂ wordt afgevangen); Everest 1 en 2 (voor hergebruik van CO₂ bij Tata Steel) en CO₂-afvang bij AEB voor hergebruik in de glastuinbouw. Project Hzermes (een waterstoffabriek, zie hoofdstuk 2) produceert ook zuurstof, in combinatie met waterstof kan Tata Steel hiermee op duurzamere wijze staal produceren en zo haar CO₂-uitstoot aanzienlijk reduceren.
- 4 Toegespitst op de circulaire economie: afvalstromen die op grote schaal vrijkomen in de Metropoolregio worden nu vaak nog verbrand (voor de productie van warmte en elektriciteit). In de toekomst kunnen ze dienen als grondstof voor nieuwe productieprocessen, als energiebron (biobased transportbrandstof), of als groene warmte voor woningen en bedrijven. Het NZKG is een knooppunt van transport (weg, water) en energie-infrastructuur. Dat maakt dit gebied zeer aantrekkelijk voor biobased-activiteiten.
- 5 Als mede-opdrachtgever van de Noord-Hollandse Omgevingsdiensten houden wij toezicht op de naleving van wet- en regelgeving op het gebied van energiebesparing bij bedrijven. De Omgevingsdienst NZKG en de Omgevingsdienst IJmond hebben met grootverbruikers afspraken gemaakt over energiebesparende maatregelen. Bij bedrijven met een middelgroot verbruik wordt energiebesparing meegenomen bij vergunningverlening, toezicht en handhaving. Voor de komende drie jaar stelt de provincie een nieuw plan van aanpak op. Hierin staat hoe de Noord-Hollandse Omgevingsdiensten bedrijven gaan stimuleren om de wettelijke energiebesparingsdoelstellingen te halen en om hierop ook te controleren.
- 6 Voor bedrijventerreinen in de IJmond waar ondernemers samen de energietransitie willen versnellen, sluiten wij een GreenBiz Green Deal. Deze deals zijn ontstaan op initiatief van de Omgevingsdienst IJmond en de gemeenten. Wij onderzoeken de mogelijkheid van soortgelijke Green Deals voor bedrijventerreinen elders in de provincie. Wij ondersteunen deze en andere bedrijventerreinen in Noord-Holland met subsidieregelingen Herbestemming en Intelligent Ruimtegebruik (HIRB) en Ondersteuning van Toekomstbestendige Werklocaties (OTW).

3.4 LANDBOUW EN LANDGEBRUIK

Voor de landbouw en het landgebruik is het doel voor 2030 een uitstootreductie van 6 Megaton CO₂-equivalent. Om dit te bereiken, gaat de voorkeur uit naar maatregelen die verder reiken dan alleen CO₂-reductie: maatregelen die de landbouw en het landgebruik ook in andere opzichten duurzamer maken. De inzet van bestaande programma's en instrumenten moet deze ambitie realiseren. Voorbeelden zijn het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), het provinciaal landbouwbeleid, kennisdeling, kavelruil en sanering van stoppende veehouderijbedrijven. We stimuleren agrarische bedrijven om meer technische maatregelen te nemen en meer te innoveren, naast gebruik te maken van aanvullende Rijksregelingen.

Als provincies ondersteunen we dit proces. Wij nemen een regierol bij landgebruik. Hiervoor zetten we in op een gebiedsgerichte aanpak voor het stoppen of remmen van bodemdaling, het herstellen van veenweidegebied en het vastleggen van CO₂ via bos en natuur. Daarnaast stimuleren en ondersteunen we de landbouw en de glastuinbouw bij hun transitie. De maatregelen die zijn gericht op veehouderij nabij Natura2000-gebieden horen bij onze provinciale kerntaken.

Wat doen we op het gebied van landbouw en landgebruik?

- 1 Bij bodemdaling komt veel CO₂ vrij door de afbraak van veen. Het voorkomen daarvan draagt bij aan de klimaatdoelstelling. Het tegengaan van bodemdaling krijgt daarom een belangrijke plaats in het nieuwe gebiedsprogramma Laag Holland en daarnaast door de aanpak Groene Hart. Via zogeheten gebiedsprocessen komen we tot maatwerk per gebied, waarbij we verschillende doelen bereiken: het verbinden van gebieden met het Natuurnetwerk Nederland, stikstofreductie en transitie in de agrarische sector. In 2020 start de uitvoering voor meerdere jaren in een groot aantal deelgebieden. Bodemdaling kunnen we tegengaan door vernatting. De vraag welk economisch rendabel grondgebruik dan mogelijk is, onderzoeken we in het Innovatieprogramma Veen en met het Veenweiden Innovatie Centrum. In 2022 starten we, op basis van de afspraken in het Klimaatakkoord, een gecoördineerde uitrol van maatregelen om de bodemdaling te verminderen, onder regie van de veenweideprovincies en gericht op het behalen van de klimaatdoelen in 2030. In de periode 2030-2050 werken we toe naar andere vormen van veehouderij (kringlooplandbouw).
- 2 De manier waarop we ons voedsel produceren, distribueren verwerken en consumeren is aan vernieuwing toe. Er moet een beter evenwicht komen tussen ecologische, economische, ruimtelijke en sociale belangen. In de Voedselvisie staat hoe de provincie deze verandering samen met anderen stimuleert en ondersteunt. Via online gesprekstafels geeft de provincie diverse partijen, organisaties en experts de gelegenheid hierover mee te praten. Dit participatietraject loopt in 2020. Daarna stellen we de Voedselvisie op en leggen we die voor aan Provinciale Staten.
- 3 In Noord-Holland hebben we twee Greenports: Aalsmeer en Noord-Holland Noord. Deze Greenports zijn aangesloten bij het landelijk netwerk Greenports Nederland en via dit netwerk zijn we betrokken bij het landelijke innovatieprogramma Kas als Energiebron dat energiebesparing en het gebruik van duurzame energie in de glastuinbouw stimuleert. De uitvoering van dit programma moet zorgen voor het behalen van het CO₂-doel voor de sector voor 2030. De ruimtelijke visies van de twee Greenports schetsen een ontwikkeling naar een klimaatneutrale energievoorziening, met een vertaling naar doelen in 2030.
- 4 Een consortium van partners in Noord-Holland werkt samen met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan de Green Deal CO₂-voorziening Glastuinbouw Noord-Holland. Groei van het CO₂-aanbod door afvang en levering aan de glastuinbouw is essentieel voor een klimaatneutrale glastuinbouw. In de periode van 2020 tot 2021 wordt er door het consortium gezocht naar oplossingen voor de knellende wet- en regelgeving die de realisatie van een externe CO₂-voorziening in de glastuinbouw Noord-Holland bemoeilijkt. Hierover worden vanuit het consortium eind 2020 gesprekken gevoerd met de Rijksoverheid.
- 5 Verschillende plannen en visies die in het coalitieakkoord zijn aangekondigd, worden in de loop van 2020 opgesteld en aan Provinciale Staten voorgelegd: het Masterplan biodiversiteit, de Visie recreatie en toerisme en het Integraal waterakkoord. In deze plannen en visies komen de thema's klimaat, milieu, biodiversiteit, voedsel, water, gezondheid, dierenwelzijn en bodemdaling integraal aan de orde. Samen met onze partners zorgen we ervoor dat we de uitvoering borgen de komende jaren.
- 6 We blijven inzetten op duurzame veehouderij. Dat doen we door ondernemers hiertoe te stimuleren via onder meer subsidies en door bij het Rijk te lobbyen voor regels op het gebied van verduurzaming en vernieuwing van agrarische verdienmodellen. Aandachtspunt is het stimuleren van een klimaatneutrale ontwikkeling. Hierbij zetten wij onze kennis en middelen tevens in voor de reductie van de stikstofemissie door de veehouderij rondom Natura2000-gebieden.
- 7 We geven uitvoering aan het Programma Natuurontwikkeling 2020-2024 op het gebied van biodiversiteitsherstel, de afronding van het Natuurnetwerk Nederland en de verbetering van de waterkwaliteit. De investeringen en maatregelen dragen ook bij aan onze klimaatdoelen. In het laatste jaar van de looptijd van dit programma evalueren we met de belangrijkste stakeholders of en hoe we samen aan de slag gaan richting 2030 en verder.
- 8 We dragen bij aan de landelijke Bossenstrategie, gericht op de uitbreiding van 10 procent van de oppervlakte aan bos in Nederland. We hebben inmiddels een eerste inventarisatie voor de uitwerking hiervan gemaakt. De provincies en het Rijk willen de Bossenstrategie eind 2020 gezamenlijk vaststellen. In 2021 zorgen we voor een toekomstbestendige provinciale vertaling hiervan in Omgevingsvisie en/of Regionale Energiestrategie.

3-5 MOBILITEIT

De CO₂-uitstoot door mobiliteit moet in heel Nederland in 2030 tot 25 miljoen ton verminderd zijn. Landelijk zijn er vier urgente maatregelen met het Klimaatakkoord geagendeerd om dat te bereiken:

- het Infrastructuurfonds wordt een mobiliteitsfonds,
- er komen versneld regionale mobiliteitsplannen en daarmee samenhangend een nationaal mobiliteitsplan,
- er wordt onderzoek gedaan naar een andere bekostigingssystematiek,
- de inzet van kennis en innovatie om een duurzaam mobiliteitssysteem te realiseren.

Met het Klimaatakkoord zijn daar bovenop additionele afspraken gemaakt over verder invulling van duurzame mobiliteit via vier thema's:

- Duurzame energiedragers,
- Stimulering elektrisch (personen)vervoer,
- Verduurzaming logistiek,
- Verduurzaming personenmobiliteit,
- Verkenning andere vormen van bekostiging mobiliteit.

Als provincie werken we samen met onze ketenpartners aan de verduurzaming van de mobiliteit. Nu al leveren wij een actieve rol bij het stimuleren van elektrisch rijden, de inzet op alternatieve brandstoffen en zero-emissiezones in stedelijk gebied via bestuursakkoorden en Green Deals waaraan wij ons verbonden hebben. Om Noord-Holland bereikbaar te houden, investeren we in alle vervoersmodaliteiten. Vanwege de druk op de ruimte zetten we in op ov en vervoer per fiets. Dat levert bovendien relevante CO₂-winst op. Begin 2020 zijn we samen met de provincie Flevoland, de Vervoerregio Amsterdam, en alle gemeenten uit de provincies gestart met het opstellen van een Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP) gericht op CO₂-reductie. In het RMP krijgt de inzet op de onze klimaatdoelstellingen voor duurzame mobiliteit een nadrukkelijke plek.

Wat doen we op het gebied van mobiliteit?

- 1 Noord-Holland werkt aan een Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP) samen met de provincie Flevoland, de Vervoerregio Amsterdam, gemeenten en andere relevante partijen. Het RMP is een programma voor slimme en duurzame mobiliteit. Het behandelt alle hiervoor genoemde thema's van het klimaatakkoord. Ook nemen we aanvullende verduurzamingskansen mee, zoals de inzet van ruimtelijk beleid, reguleren en beprijzen, gedragsmaatregelen en investeringen in duurzame infrastructuur. Begin 2020 is in dat kader een nulmeting CO₂-uitstoot Mobiliteit Noord-Holland & Flevoland uitgevoerd. Deze laat de urgentie van de opgave in onze regio zien. Deze nulmeting vormt de basis voor de acties voor de komende jaren die we als partners gaan uitvoeren. Via lokale werkagenda's leveren de partners de input het RMP. Het RMP is input voor het Nationaal Mobiliteitsplan (NMP) van het Rijk en vormt onderdeel van gezamenlijke duurzame investeringen van Rijk en regio (via het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport, MIRT).
- 2 We versterken het ov en verbeteren de fietsbereikbaarheid van veel plekken. Dat doen we onder andere door het initiëren van en mee te werken aan voorstellen voor slimme ov-oplossingen, te investeren in fietsroutes in Zuid-Kennemerland, de bereikbaarheid van de Bollenstreek via hoogwaardig ov en fiets te verbeteren, en door nieuwe fietsroutes en knooppunten bij HOV-haltes (hoogwaardig openbaar vervoer) in de Gooi en Vechtstreek en in de regio Alkmaar aan te leggen. Provinciale Staten wordt geïnformeerd via het Uitvoeringagenda Actieve Mobiliteit, deze stellen we naar verwachting in het najaar van 2020 vast; de komende jaren gaan we dan aan de slag met de uitvoering.
- 3 Bij de aanbesteding van ov-concessies zijn wij leidend. We besteden aandacht aan de afstemming van ov in de verschillende vervoersregio's. Als concessieverlener hanteren wij in onze aanbesteding al jaren ambitieuze criteria op het gebied van CO₂-uitstoot, en het gebruik van schonere brandstof en nieuwe technologieën. Dat blijven wij doen, in lijn met het landelijke bestuursakkoord Zero Emissie Openbaar Vervoer per Bus. Zo dagen we de markt uit om te blijven komen met duurzame innovaties op het gebied van ov.
- 4 De komende jaren blijven we actief onderzoek doen naar smart mobility; slimme toepassingen op weg en water die de CO₂-uitstoot verminderen, zoals verkeerslichten die met het verkeer communiceren. Mobiliteitsapps bieden steeds meer up-to-date reisinformatie, en slimme alternatieven of handige opties als lenen, delen en andere diensten. Deze slimme toepassingen dragen bij aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot.
- 5 De verkenning Duurzame mobiliteit Noord-Holland 2020 is afgerond. Hiermee ligt een basis voor het maken van een goede strategie, met als belangrijke elementen: het stimuleren van een modal shift (het maken van een andere vervoerskeuze), inzetten op fiets, stimuleren van de kwaliteit en het gebruik van ov, goederenvervoer over water en het vervullen van een voorbeeldrol van de eigen organisatie. Die strategie stellen we de komende periode samen met onze partners op.
- 6 We zijn onderdeel van het MIRT-Goederencorridor programma Clean Energy Hubs. Dit is een provincie overstijgend programma, met als doel het opbouwen van een landelijk dekkend netwerk van alternatieve brandstofpunten voor goederenvervoer over weg en water. Clean Energy Hubs zijn (semi-)openbaar toegankelijke tank-, laad-, of bunker-faciliteiten met minimaal twee alternatieve brandstoffen zoals bijvoorbeeld HVO (Hydrotreated Vegetable Oil), (bio-)LNG, (bio-)CNG, elektriciteit en/of waterstof. Door in te zetten op een mix van alternatieve brandstoffen dringen we de CO₂-uitstoot van de logistieke sector terug. Het streven is een netwerk van Clean Energy Hubs in Noord-Holland en Nederland te laten ontwikkelen door marktpartijen zodat transporteurs actief kunnen overstappen op voertuigen met alternatief brandstofgebruik.
- 7 We onderzoeken of we de Noord-Zuidlijn kunnen doortrekken en bestuderen de verdere ontwikkeling van het ov conform het Regionaal ov Toekomstbeeld. Hierdoor kunnen meer mensen kiezen voor ov en de auto laten staan. Met betere ov-verbindingen zetten we in op een reductie van automobilititeit. Deze onderzoeken lopen, samen met nationale, regionale en lokale partners. Onder andere in Samen Bouwen aan Bereikbaarheid MRA wordt eind 2020 een volgende stap gezet om te komen tot besluitvorming over deze projecten.

3.6 VERDUURZAMING EIGEN ORGANISATIE

Een klimaatneutrale provinciale organisatie in 2030: die ambitie hebben we vastgelegd in het coalitieakkoord. Als provincie willen we niet alleen vooroplopen in het behalen van de doelen, maar ook een voorbeeldrol vervullen. Dat doen we door in de eigen organisatie en voor de eigen bezittingen de energietransitie vorm te geven. Met een effectieve set van maatregelen geven wij hieraan invulling. In een routekaart tot 2030 werken we uit welke maatregelen we zelf treffen. We onderzoeken wat daarvoor nodig is en stellen hiervoor geld beschikbaar.

De verduurzaming van de eigen organisatie is geen apart thema in het Klimaatakkoord. Wel kennen vrijwel alle andere thema's doelstellingen en afspraken die betrekking hebben op het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed, de weginfrastructuur (via de GWW-sector en het aanbestedingsbeleid van overheden) en de energie-inkoop van overheden.

Hoe verduurzamen we onze eigen organisatie?

- 1 Voor alle huisvestingspanden en de acht provinciale steunpunten hebben we in 2019 een Routekaart energieneutraal opgesteld. Deze routekaart beschrijft de acties die wij ondernemen om de panden in 2028 energieneutraal te maken. De huisvestingspanden zijn dan aardgasloos en de elektriciteit wekken we zelf op.
- 2 Ons eigen wagenpark is emissieloos in 2027. Hiervoor is een routekaart opgesteld waarvan de uitvoering in 2027 is afgerond.
- 3 In 2020 is een traject afgerond waarin acht provincies, op initiatief van Noord-Holland, gezamenlijk 100 procent duurzame elektriciteit en gas hebben ingekocht voor al hun eigen verbruik. Hiermee is de energievoorziening van de eigen locaties van de provincie 100 procent duurzaam.
- 4 In samenwerking met het cateringbedrijf willen we gezond eten nog meer stimuleren. Samen met de afvalverwerker gaan we de afvalscheiding verbeteren en starten we bewustwordingscampagnes.
- 5 Voor het dagelijks functioneren en onderhouden van de eigen infrastructuur en de installaties daarvoor (denk aan verkeersregelinstallaties, verkeerscentrales en bruggen) stellen we een plan op om ook dit deel van de organisatie klimaatneutraal en circulair te maken.
- 6 In 2020 gaan we ons inkoop- en aanbestedingsbeleid vernieuwen. We brengen in kaart hoe dit kan bijdragen aan het doel om als provinciale organisatie in 2030 klimaatneutraal te zijn en zoveel mogelijk circulair.

MONITORING

4.1 TRENDMONITORING

Het Klimaatakkoord bevat veel afspraken over de wijze van monitoren. Er zijn afspraken over de monitoring van de RES'en, monitoring per sector en monitoring van het geheel door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) via de jaarlijkse Klimaat en Energie Verkenning (KEV). Voor de monitoring gelden verschillende cycli.

Acties CO₂-(trend)monitoring

- 1 In navolging van de Staat van de Energietransitie in Noord-Holland (ECN, november 2017) is het dashboard Energietransitie in Noord-Holland ontwikkeld. Hiermee geven wij invulling aan de provinciale regierol op het gebied van energiedata die wij in de startnotitie van de RES'en hebben benoemd. Het dashboard biedt inzicht in de relevante trends op het gebied van de energietransitie en de klimaatafspraken, ook uitgesplitst naar (deel)RES-regio's. Denk daarbij aan de ontwikkeling van het energieverbruik van de verschillende sectoren en idem de opwekking van hernieuwbare energie. Dit dashboard ontwikkelen we aansluitend op de landelijke monitoringssystematiek van het Klimaatakkoord en de RES'en. We nemen actief deel aan het IPO-vakberaad Data & monitoring Energietransitie voor een structurele uitwisseling van kennis en ervaring en om eenduidigheid van data te borgen. Namens het IPO maken we deel uit van de programmaraad van het landelijk samenwerkingstraject VIVET, gericht op verbetering van de energie-informatievoorziening. Binnen deze landelijke gremia, waarin ook VNG, Unie van Waterschappen en PBL belangrijke partners zijn, wordt eveneens gewerkt aan de verbetering van de CO₂-monitoring op het niveau van provincies en gemeenten.
- 2 In het Programma Duurzame Infrastructuur ontwikkelen we een CO₂-monitor. Daarmee bewaken we het energieverbruik en de CO₂-uitstoot van de provinciale organisatie, inclusief het beheer en de aanleg van de provinciale infrastructuur. Denk daarbij aan het energieverbruik en de CO₂-uitstoot van gebouwen, verkeerscentrales, bruggen, auto's van wegbeheerders, en aan het energieverbruik en de CO₂-uitstoot als gevolg van bermonderhoud. De monitor sluit aan op bestaande normen, zoals ISO 14064 en de CO₂ prestatieladder, en biedt de mogelijkheid om toekomstige keuzes te onderzoeken, zoals het inzetten van duurzamer asfalt.
- 3 We ontwikkelen een CO₂-impact-analyse zoals aangekondigd in het coalitieakkoord. We starten met enkele beleidsvelden en breiden het instrument geleidelijk uit. De CO₂-impact-analyse maakt voor de benodigde data gebruik van de hierboven genoemde instrumenten, het dashboard Energietransitie in Noord-Holland en de CO₂-monitor Duurzame infrastructuur, en kijkt waar mogelijk ook vooruit. We onderzoeken of we er een instrument van kunnen maken dat de besluitvorming over nieuw beleid ondersteunt.

Colofon

Uitgave

Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie

Provincie Noord-Holland
Directie Beleid | Sector Integrale Opgaven en Transities

Fotografie

Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging

Xeroxmediaservices

Haarlem, september 2020

AKKOORD